

19.66x23.78	1/4	עמוד 6	הרפואה	30/11/2023	88437645-5
המרכז הרפואי ברזיל - 80829					

איפה החזית? החזית פה: מרשמי המחלקה לפסיכיאטריה, מרכז רפואי ברזילי באשקלון, מלחמת "חרבות ברזל" - אוקטובר 2023

תקציר

בשבועות האחרונים, הצוות הרפואי של החטיבה הפסיכיאטרית של בית חולים ברזילי התנסה באופן אישי, משפחתי, חברתי ומקצועי בכל מוראות מלחמת "חרבות ברזל".

למרות שהצוות הרפואי התנסה באירועים ביטחוניים רבים קודמים בעבר, דומה שעוצמת הפגיעה ומספר הנפגעים הרב במלחמה זו שונים מכל מה שהתנסינו בו בעבר. הטיפול בנפגעים בעת שהגבולות בין העורף לחזית אינם קיימים כלל, מציב אתגר לא פשוט, שההתמודדות אתו והצורך בתמיכה בעקבותיו אינם פוסחים על הצוות הרפואי לרגע. מאמר זה מבטא את הרשמים, ההתנסויות, האתגרים והחוסן של הצוות הרפואי של המחלקה לפסיכיאטריה בבית החולים ברזילי.

רם כמין

אלינה רטר

דניאלה עמיטל

החטיבה הפסיכיאטרית, מרכז רפואי ברזילי, אשקלון, הפקולטה לרפואה אוניברסיטת בן גוריון בנגב, באר שבע

גם במתן מענה מיידית לפונים לחדר המיון, אלה שנפגעו נפשית, וחלקם גם גופנית.

מ', אחות המחלקה, סיימה משמרת לילה והייתה בהסעה לנתיבות, שלא יצאה לדרך בזמן. בדיעבד הבינה, שהאזעקות בדרך הצילו את חייה ואת חיי שאר הנוסעים ברכב ההסעה. הדרך מבית החולים עוברת ליד שדרות, ושם כבר מחבלים חמושים שולטים בכבישים, ובגלל האזעקות, הנסיעה התארכה, הכביש נחסם ולמזלם לא נתקלו במחבלים.

א', האחיות האחראיות מספרת "קראו לנו לבוא מיד לבית החולים, בעלי רופא בטיפול נמרץ כבר יצא לפני ואני חיכיתי להסעה. נסיעה של חמש דקות לבית החולים ארכה שעה וחצי. בכל אזעקה אנו יוצאים מהרכב ונשכבים על המדרכה, נוסעים עוד כמה מטרים ושוב חוזר חלילה, נשכבים ונוסעים עד שמגיעים לבית החולים. לא הבנו את גודל האסון עד שהחלו להגיע התמונות המזוועות".

האפודים הוזהרים הוצאו מהארונות וחולקו לפי הצבעים והתפקידים, קבוצות-קבוצות מסגלי בית החולים מתעטפות בהם - רופאים, אחיות, עובדים סוציאליים, פסיכולוגים ואחרים. שוטרים, אנשי צבא ומתנדבים שוטפים את בית החולים, כולם בדריכות גבוהה ממתנינים לאמבולנסים ולרכבים שמגיעים. אוזנם קשבת לאזעקה שמעלינו, לחדשות האישיות ולסיפורים אודות הקרובים שנמצאים בעין הסערה.

האחות ל' הגיעה בשבת בעשר בבוקר, עזרה בשחרור החולים מהמחלקה לפסיכיאטריה ולאחר מכן, לקראת הערב, שובצה למחלקה לכירורגיה. "ראיתי פצועים רבים שוכבים במיטות, הרבה מהם היו חיילים צעירים ולידם בני משפחה, חלק עדיין בגפם. ניגשתי לפצוע מבוגר, כבן שבעים, הוא ביקש שאחליף לו טיטול וסיפר איך מחבל צלף בו מגג בניין סמוך בשדרות. בחדר הסמוך הייתה צעירה עם נקז בין צלעי בבית החזה, אף היא משדרות. היא סיפרה שהיא ומשפחתה היו בממ"ד ואז אחיה דפק בדלת כדי להיכנס. בעודה פותחת לו את הדלת טיל התפוצץ בסמוך אליהם. היא נפגעה בבית החזה ואחיה נפגע קשה בגפיים. אמרו לה שסיכויי לשרוד קלושים. למחרת ראיתי אותה בחדשות, שם סיפרה שאחיה עבר ניתוחים והוא ישרוד, חשתי הקלה". עוד סיפרה על פצוע, עובד זר, כנראה מסין, שהיה לבדו בפניה. "שאלתי אותו China? והלה הנהן בראשו. אני זוכרת שליטפתי את מצחו, הרטבתי לו את השפתיים וסידרתי לו את הכרית. ריחמתי עליו שהוא לבדו והוא גמל לי במבט אוהד של תודה".

א', סגנית האחיות האחראית מספרת "באותה שבת, כאשר הגעתי לחדר המיון, ראיתי שהמיון הפך לשדה קרב... כל הרצפה מגואלת דם... חיילים ואזרחים שוכבים במיטות... חלקם מורדמים ומונשמים... רובם פצועי ירי... מדממים ממספר איברים. ראיתי חיילת צעירה עם רסיסים בעיניים. היא הגיעה בהכרה כשהיא צועקת ומיד הורדמה. עין אחת עם פגיעה קשה, כנראה עיוורון, ומהעין השנייה הרופא הוציא רסיסי זכוכיות. במיטה לידה שכב חייל שבמידה וישרוד, כנראה אף הוא יאבד את מאור עיניו. לצידו שכב אזרח עם רסיס בבטן הימנית התחתונה, מורדם ומונשם. הוא הספיק לקבל מנות דם והועבר

להמשך טיפול למרכז הרפואי שיבא, תל השומר. בהמשך הבנתי שבביתו אין ממ"ד. שמעתי חייל שזעק מכאבים, עם פצע ירי. "אני לא מרגיש את הרגל, הוא קרא". דאגתי לו למנת מורפין. עמדתי לידו וליטפתי את מצחו. הוא סיפר לי שהזעק למתן עזרה במשטרת שדרות ותיאר בפירוט את קרב הגבורה שהתפתח שם ואת התופת בה השתתף. גם הוא הועבר לתל השומר. בכניסה לחדר המיון חנו עשרות אמבולנסים ורכבים פרטיים שפרקו עשרות פצועים. מאחד מהם הוצא פצוע כשהרגליים יצאו ראשונות. ראיתי את הרגל עקומה. תוך כדי שאני אומרת להם להיזהר על הרגל, אני רואה שמכסים את פניו עם הסדין. עד שעבר לאלונקה כבר נפח את נשמתו".

כעבור מספר ימים הגיע לחדר מיון "מהלכים" אזרח שהיה ממארגני המסיבה בקיבוץ רעים. הוא סיפר כי שלושת שותפיו נרצחו... הוא ראה את הירי ואת האנשים המתים... הצעקות... המחבלים... ומאז אינו מצליח לישון. א', שמטפלת בשיטת טיפול התנהגותי קוגניטיבי (CBT), השתמשה בכלי טיפול שהיא מכירה ויישמה אותו עם הרבה פצועים החל מהיום הראשון.

באחד מערבי המלחמה הראשונים הופצה ידיעה שקבוצה גדולה של מחבלים בדרכם אל בית החולים. המאבטחים יחד עם שוטרים התפרסו בהיקף בית החולים וחיכו לכל התפתחות. רק כעבור כשעה של מתח עצום אושר לחזור לשגרת העבודה.

סיפורי הגבורה מאירועי תחנת המשטרה בשדרות הגיעו ביחד עם פצועים קשים ובני משפחותיהם. נקראנו שוב ושוב ליחידה לטיפול נמרץ, כשפצוע קשה התעורר מההרדמה ובצעקות אימה המשיך את חייו שנקטעו באמצע הלחימה באובדן הכרה. כשחזר להכרה בסביבה זרה, מנוכרת, עדיין חי את היריות והסכנות וחש שגם המטפלים סביבו הם האויב. בני המשפחה המבוהלים מיד זעקו לעזרה. ההתערבות היא מקבילה ומשולשת בפצוע, במשפחתו ובצוות הרפואי. לצד תרופות הרגעה ותרופות נוגדות כאב, צריך היה לחבק את המשפחות, להכיל אותם ולהסביר להם כל רגע ורגע מה קורה ומה עומד לקרות. הפכנו להיות "המדינה" בעיני המשפחות, כשהחלקם חשו "שהמדינה נטשה".

ביום שלישי בצהריים הגיע חייל בשירות סדיר לחדר המיון. הוא משמש נהג של מפקד אוגדה בצפון. שני חבריו הקרובים נהרגו לאחר שברחו מהמסיבה ברעים וחברה אחרת כנראה נחטפה. "אני לא יכול לישון, לא יכול לעצום את העיניים, אין לי עם מי לדבר". לאחר בדיקת פסיכיאטר ושיחה עם פסיכולוג נשלח יד ביד לגורמי בריאות הנפש של ר"מ 2, עם המלצה לשלבו במלש"ע [מרכז מטכ"לי לטיפול בהלומי קרב] שהוקם על ידי חיל הרפואה.

עוד קריאה מהיחידה לטיפול נמרץ. חבר כיתת כוננות של כפר-עזה התעורר ביחידה. הוא לא רגוע ואישתו לא שם, היא נותרה עם הילדים. בשיחת טלפון עמה היא מבקשת, "רק תגידו לו שכולנו בחיים, הוא לא יודע את זה".

שני שוטרים מגיעים לבית החולים עם ארגזי מים. הפסיכיאטר ד"ר ר' מתלווה אליהם. הם הולכים לבקר את חבריהם השוטרים שאושפזו לאחר שנפצעו בלחימה עם

המחבלים בעיר שדרות. אחד הפצועים ששוכב במחלקה לכירורגיה, חובש כיפה, מרגיש צורך לספר את כל מה שאירע. "עשיתי טעות" הוא אומר. השוטר קוטע אותו "מה פתאום טעות, לא עשית אף טעות". הפצוע מתקש "עשיתי טעות כשיצאתי מהרכב ליד תחנת המשטרה, ירו עליי ומיד נשכבתי על המדרכה מימין. הייתי צריך לשכב משמאל". הוא ממשיך בסיפורו ומתאר כיצד נפגע מירי צלף שהתמקם בגג תחנת המשטרה שבה חבריו היו לכודים בעת שניסה לחלצם. אחר כך סיפר שרופאה שאלה אותו "אם הוא מרגיש חולשה נפשית ורוצה עזרה". "עניתי לה שאני אדם חזק ומאמין". ד"ר ר' מספר: "התלבטתי אם להגיד לו שאני רופא פסיכיאטר, אז לפני שנפרדתי אמרתי, 'ובכל זאת אם תרגיש צורך אנחנו לרשותך'". למחרת שוחרר לחדשות הסרטון שמראה כיצד הוא נפגע ואת החברים השוטרים שנלחמים בגבורה לחלצו.

שתי פגיעות ישירות בבית החולים **ברזילי** מבהירות לכולם, אנו בחזית. עם כל אזעקה מקננת תחושה שאנחנו במשחק זדוני של "רולטה רוסית".

המערכת כולה דרוכה. אחיות עברו למשמרות של 12 שעות. תגברנו את חדר המיון בשני רופאים צעירים וברופא בכיר. רוצים לתת מענה כמה שיותר מהר. בדיקת פסיכיאטר, שיחת התערבות עם עו"ס או פסיכולוג, מתן הסברים חוזרים, סגירת מעגל עם המרפאה שלנו ואחרות ושחרור המטופלים לביתם. כל בוקר שיחת פתיחה, סיכום היום שהיה.

א', עו"ס המחלקה והיחידה להפרעות אכילה מספרת: "נאלצנו לסגור את היחידה לטיפול יום, אשר נמצאת במקום לא ממוגן בתוך בית החולים. רוב המטופלות שלנו בעלות תחלואה נפשית נלווית לרוב עם תסמינים בתר-חבלתיים, הפרעות חרדה והפרעות אפקטיביות. בנוסף, לחלקן אין סביבה משפחתית תומכת והן נעדרות גורמי תמיכה. לכן היה ברור לנו שהמטופלות זקוקות מאוד למסגרת תומכת ומחזיקה, במיוחד בתקופה זו של לחץ. אך חלק מנשות הצוות מתגוררות בדרום, וחוות גם הן את האזעקות הבלתי פוסקות, את קולות הפיצוצים וההדף, את החרדה הקיומית למשפחות שלנו. אחרות מתגוררות במרכז ופוחדות מהנסיעה הארוכה לאשקלון. גם אנחנו כמו המטופלות שלנו, חוות חוסר אוניס, פחד קיומי. גם אנחנו בדיוק כמוהן מתקשות לאכול ולעכל תרתי משמע את המצב אליו נקלעה המדינה שלנו". יש לזכור כי חולים אלה נושאים תחלואות נלוות רבות נוספות [1-3].

יחד עם זאת, כבר מיום ראשון ב־8.10.2023, צוות היחידה התארגן על מנת להעניק למטופלות ליווי ותמיכה טלפונית. חלק הגיעו לבית החולים וחלק התחברו מהבית. במהלך כל יום, לצד ריצה למרחבים המוגנים וטלפונים לילדים אחרי כל אזעקה, קיימו עם המטופלות שיחות טלפון זום, המשיכו לבצע מעקב רפואי, תזונתי, פסיכותרפי וסוציאלי. כמו כן, נתנו תמיכה וליווי טלפוני למשפחות של המטופלות, אשר הזדקקו לכך.

המטופלות המתמודדות עם בטר (פוסט) טראומה תיארו באוזני הצוות שכל המנגנונים הפיזיולוגיים והפסיכולוגיים שלהן הופעלו והן מתרעות ללא הרף. כאבים שנגרמים בשל אופיו על מצב חירום.

האינסטינקטים ההישרדותיים שלהן פועלים, הן מתארות עוררות יתר, הימנעות וחודרנות ביתר שאת. מטופלות הלוקות באנורקסיה, שהתקשו לאכול לפני המלחמה, כעת אינן מסוגלות לאכול כלל. אחרות שסבלו מבולמוסי אכילה (בולימיה) מתארות כעת התגברות בעוצמתם ובתדירותם. מטופלות שכבר הצליחו להפסיק להקיא חזרו לעשות זאת. מטופלות שהן שורדות אונס חוו טריגרים עוצמתיים בעת שמיעת סיפורי האונס האכזריים שנעשו באותה השבת הנוראית. מטופלות שחוו גילוי עריות כעת נאלצות לשהות כל היום בבית שבו נפגעו, חלקן אף עם בני המשפחה שפגעו בהן.

"אנחנו צוות המטופלות של היחידה להפרעות אכילה משוחחות עם המטופלות, מנסות ל"נרמל" את כל רגשותיהן, להסביר להן שכל מה שהן חוות נורמלי במציאות הכול כך לא נורמלית, מנסות לשכנע אותן לראות פחות חדשות, בעוד שגם אנחנו לא מצליחות להתנתק ולו לרגע מן המסך. מנסות לשכנע אותן להיצמד לתפריט, בעוד שחלקנו לא מצליחות לאכול בכלל, מנסות להסביר להן על חשיבות השינה, בעוד שאנחנו כבר לא ישנות שבועיים".

ככל שהמלחמה מתארכת הצוות הבין שהפעם זה משהו שונה ואחר, שהפעם זה כנראה ימשך זמן רב. הדאגה למטופלות גוברת. בהחלטה אמיצה פנה הצוות להנהלת בית החולים וביקש למצוא מרחב מוגן על מנת לפתוח את היחידה במתכונתה המלאה ולהחזיר את המטופלות לפחות למחצית יום למסגרת. ההנהלה נענית בחיוב והתחילה עבודה להכנת המרחב החדש להפעלת היחידה.

"נכון לרגעים אלה אנחנו מלאות תקווה שנצליח לפתוח את היחידה בימים הקרובים...." החלטנו לנצל את הזמן וקדם למידה תוך כדי שגרת החירום שהתפתחה לה. אנו מתמקדים באבחון וטיפול בטראומה. מתמקדים ב"כאן ועכשיו". ההבנה שזה יכול להימשך הרבה זמן לא מקלה. בכל מקום הטלוויזיה דולקת עם ערוצי החדשות. אנו ממליצים לאנשים לצפות פחות בטלוויזיה ונסחפים לשם בעצמנו.

בשבוע השלישי למלחמה יש כבר שגרה חדשה. לפעמים מגיעים מקרי מיון כמו בעבר, של בעיות היום יום. לאחר כל מטה טילים לאזור, העובדים דרוכים, מחכים לשמוע את סירנות האמבולנסים שאולי יגיעו לבית החולים. הרבה מתנדבים בבית החולים, מפנקים בכוס קפה, בעוגות תוצרת בית והרבה תרומות. וכולם, כולם רוצים לדבר. לכל אחד יש דעה וסיפור אישי. נדרשו מספר שבועות עד שניתן היה להתחיל לפתוח את המסגרות האמבולטוריות וגם זאת באופן הדרגתי וחלקי בלבד.

"הסיפור שלי", מוסיף ד"ר ר', "מתחיל ביום ראשון, השני ללחימה, אחרי 28 שעות של הפסקת חשמל, עוד אזעקה בשדרות, היישוב שבו אני גר. קראו לי לבוא לבית החולים אבל אי אפשר לעבור את מפתן הבית. קולות קרב פנים מול פנים ברחוב הסמוך, שם נמצאת תחנת משטרת שדרות. ירי מקלעים כבדים, קולות נפץ של רימונים ואזעקות צבע אדום שוב ושוב... ואז קול נפץ גדול ורעש רסיסים על דלת המ"ד. פגיעה ישירה בבית שלי. אחרי

התעשתות יוצאים את הממ"ד ורואים את הנזק הרב. אין פגיעה בגוף, רק ברכוש. באזעקה הבאה אנחנו כבר אצל השכנים וכעבור כמה שעות, אנחנו וכל השכנים עוזבים את שדרות".

צוות המערך הפסיכיאטרי במרכז הרפואי "ברזילי" הפסיכיאטרים, הצוות הסיעודי, העו"ס והפסיכולוגים שבשגרה מפעילים מגוון יחידות משנה, כמרפאת בריאות הנפש למבוגרים שבערים אשקלון, קריית-גת ובשדרות, מרפאה לטיפול בילד ובמתבגר, היחידה להפרעות אכילה, טיפולי יום, מרפאת אסקטמין מנסה לשמור על קשר עם המטופלים בדרכים שונות. אנו נעזרים רבות ב־Telemedicine, באמצעות שיחות וידיאו וטלפון. עם חלק מהמטופלים אנו מקפידים על יצירת קשר על בסיס יומי וחלקם על פי לו"ז קודם וצרכים חדשים. המציאות שנכפתה עלינו מאלצת גמישות ויצירתיות, עם הרבה תמיכה והבנה מצד הנהלת המרכז.

אין ספק שיש להיערך בעתיד הקרוב למספר שיא של נפגעי תסמונת דחק בטר חבלתית (PTSD)¹, תופעה שלדאבוננו אינה חדשה לאוכלוסיית "העוטף" ואשקלון [4]. אתגרים רבים עוד נכוננו לנו אף שנראה בשעת כתיבת מלים אלה שהדרך לנורמליזציה עדיין ארוכה היא.

מחברת מכותבת: דניאלה עמיטל

החטיבה הפסיכיאטרית

מרכז רפואי ברזילי, אשקלון

הפקולטה לרפואה, אוניברסיטת בן גוריון בנגב, באר שבע